

VILANOVA I LA GELTRÚ

Temple parroquial de Santa Maria de la Geltrú

Plaça de l'Assumpció, 1

08800 Vilanova i la Geltrú

Arxiprestat: Garraf

Bisbat de Sant Feliu de Llobregat

Localització

Vilanova i la Geltrú és un municipi del Garraf, del qual n'és cap de comarca, situat a la costa, al llevant de la desembocadura del riu Foix. El terme municipal està limitat al nord-est per Canyelles, a l'est per Sant Pere de Ribes, al sud per la mar Mediterrània i al nord-oest per Sant Pere i la Gornal.

El terme comprèn, al nord i al nord-oest, els darrers contraforts del massís del Garraf. La plana litoral ocupa la resta del territori amb una façana marítima que s'allarga uns 6 km. El cap del municipi és la vila de Vilanova i la Geltrú.

Datació

1699 – 1736

Estil arquitectònic

Barroc

Descripció

L'església de Santa Maria de la Geltrú és un edifici de planta de creu llatina, amb una sola nau, capelles laterals comunicades i absis de planta regular. La nau, dividida en quatre trams, té volta de canó amb llunetes. Les capelles laterals estan cobertes amb volta de quatre punts i l'absis amb volta de canó. Al creuer, s'eleva una cúpula semiesfèrica aguantada sobre petxines. La coberta és de teula àrab de pavelló al cimbori i a dos vessants a la resta de l'edifici. El cimbori és quadrat i la capçalera, recta. Els murs estan arrebossats d'un to fosc, amb carreus de pedra blanca a les cantoneres.

La façana presenta una estructura rectangular senzilla, acabada en un frontó triangular amb obertura circular central. El frontis del 1842 és neoclàssic. L'element més remarcable és el portal d'accés, amb dues pilastres com brancals que sostenen un entaulament i un frontó trencat on hi ha una fornícula amb la imatge de la Mare de Déu. Per sobre la fornícula, una rosassa.

El campanar, situat a un costat de l'església, té quatre pisos separats per motlures. De base quadrada, en el darrer cos es converteix en octogonal. Està coronat per una balustrada.

Retaule barroc de l'Assumpció de Maria

El retaule de l'Assumpció de Maria de l'Església de Santa Maria de la Geltrú va ser construït entre els anys 1643 i 1675. El 28 de juny de 1643¹, el Consell de Vilanova i la Geltrú acordava la construcció d'un nou retaule major que substituís l'antic, també dedicat a Santa Maria (la visita pastoral de finals del segle XIV inventariava un retaule major dedicat a Santa Maria)².

No es troba cap més referència documental sobre el retaule fins al dia 16 de gener de 1645³, a Barcelona, a la casa del notari Francesc Lentsclà quan donava fe del pagament de 100 lliures de Barcelona de les 487 que Joan Aldabó s'havia compromès a pagar a l'escultor, Josep Tramulles⁴ (escultor), Francesc Vinyals i Rocati (daurador).

No es tornen a tenir notícies fins al cap de cinc anys, 1650, quan Pere Soler de la Parra, ciutadà de la Geltrú, manifesta en les seves darreres voluntats que fos daurada una de les figures del retaule que ja es trobava a l'altar major (santa Gertrudis).

---

¹ *Item fonch proposat si darán lo retaula a fer segons la trassa ha del altar maior de dita Parrochia. E per la maior part fonch determinat que.e.es fasse lo dit retaula anomenant Joan Massana, Antoni Alegret de Carro, Miquel Frexa, Esteve Torres, Hyeronim Guardiola y mossen Francisco Guardiola, los quals juntament ab los senyors jurats tracten i concerten la fabrica i pactes e dit retaula donant raho en tot al honrat Consell del que faran.*

Dins: Arxiu Històric Municipal de Vilanova i la Geltrú. *Llibre d'Actes del Consell 1638 – 1645*, f. 44. Citat a: Vicente i Ibáñez, Joaquim, *Els artífexs del retaule de Santa Maria de la Geltrú*, p. 8

² ADB. *Llibre de visites pastorals*, v. 71, 11-IV-1636, f 212. Citat a: Vicente Ibáñez, Joaquin. [...]

³ Vicente i Ibáñez, Joaquim, *Els artífexs del retaule de Santa Maria de la Geltrú, Els artífexs del retaule de Santa Maria de la Geltrú*. p. 9

⁴ Tramulles, Josep, (Vilafranca del Penedès, 1603 – [...]). Escultor.

La primera notícia que el retaule ja s'havia acabat està documentada en l'acta de la visita pastoral de 1686, També es fa menció que encara resta pintar-lo i daurar-lo⁵.

L'any 1713, el retaule -que estava al presbiteri de l'antiga església de la Geltrú, però encara amb la fusta nua- és traslladat al presbiteri del nou temple (la primera pedra es col·loca l'any 1699) i s'encarrega a l'escultor Miquel Llavina la construcció d'una urna per sota del pedestal i una grada d'escultura per tot el retaule. A l'Arxiu Parroquial de Santa Maria de la Geltrú (comptes d'obra) s'han localitzat dos plecs amb les despeses que va comportar l'embelliment del retaule⁶. Fou restaurat el 1946 per l'escultor Laureà Codina després de les destrosses del 1936 -sortiren malmesos sis dels nou sants de les fornícules i vuit dels dotze apòstols, així com tots els àngels corporis. Així doncs el que queda del retaule original només són els elements decoratius i els baixrelleus, ja que les escultures exemptes són quasi totes noves.

Dins de l'evolució dels retaules barrocs, pertany als més primitius, ja que l'estructura té una seqüència narrativa lineal. Té forma de quadrícula, cadascuna d'elles emmarcades per columnes, i s'aixeca quatre pisos amb coronament. Els tres primers pisos tenen tres fornícules i entre la central i les laterals queden dos espais en els quals unes figures en relleu tracten episodis de la vida del Senyor.

Història

No es coneix del cert l'origen de la parròquia de Santa Maria de la Geltrú si bé alguns estudiosos consideren que cal buscar-lo en la capella castral del castell de la Geltrú. Està datada des del segle XII. L'existència de la parròquia es confirma documentalment l'any 1318⁷ i encara més en els anys 1388⁸ i 1577⁹.

---

⁵ ADB. *Llibre de visites pastorals*. V.70, 21-XI-1686. Citat a: Vicente i Ibáñez, Joaquim, *Els artífexs del retaule de Santa Maria de la Geltrú*, p. 9

⁶ Són un total de 14 rebuts, ordenats cronològicament. Onze estan signats per Francesc Vinyals i Rocatí, el daurador i datats a Barcelona (APG carpeta 116)

⁷ Notes de Mn. Mas

Any 1318

«...et considerans quod ecclesia Sanctae Mariae de Guialtrude barchinonensis diócesis vacat per considerationem Reverendi Petris domini Berangarii dei gratia Elnensis Episcopi, olim Rectoris eiusdem...».

Arx. Episc.Reg.Collationum vol. 2, f. 81

⁸ Notes de Mn. Mas

Any 1388, agost, 7

Lo bisbe Ramon escriví als fidels pregant-los-hi donin almoïna per a reparar i engrandir la capella de St. Cristòfol, de la parròquia de Sta. Maria de la Geltrú. Concedeix als cristians quaranta dies d'indulgència.

Arx. Episc. Reg. M.E. Raimundi 1388-89, f.2.

⁹ Notes de Mn. Mas

Any 1577, juliol, 23

Llicència del Vicari general a Joan Gordiola rector de Sta. Maria de la Geltrú per benheir una campana per dita església.

Arx. Episcp. Reg. Gratiarum 1575 – 78, f. 143.

Al segle XVII, l'augment de població de la Geltrú obligà a emprendre la construcció d'una nova església al costat de la vella, en els terrenys de l'antic cementiri, però finalment l'església vella es va haver d'enderrocar. La primera pedra es col·locà el 15 de novembre de 1699 i el 1712 es va beneir tot i no estar acabada. L'any 1736 es va acabar la construcció i començà la del campanar, que s'acabà el 1742.

El 1826 s'hagué de reconstruir el temple perquè un llamp havia incendiat la coberta. El 1896 s'instal·là l'actual rellotge, amb la carassa de ferro dissenyada per Bonaventura Pollés.

Visites pastorals

1303, març, 17 (dijous) . El bisbe Ponç de Gualba, a la capella del Palau Episcopal de Barcelona, tonsurà vint-i-vuit escolars, entre aquests un de la Geltrú¹⁰.

1305, març 16 (dimarts) . El bisbe de Barcelona visità l'església de la Geltrú i tonsurà dotze escolars: set de Cubelles i cinc de la Geltrú¹¹. *Els feligresos es queixen que en la escrivania de la parròquia hi ha un laic, tanmateix aquest laic tenia permís de l'ardiaca de Barcelona* (nota de Mn. Bonet).

1313, març, 16 (divendres). Hug de Cardona, ardiaca i vicari general del bisbe Ponç de Gualba (exiliat a Mallorca) visita la Geltrú¹²

[...]

El 15 de juny de l'any 2004 una butlla del papa Joan Pau II decretava, sobre el territori de l'antic arquebisbat de Barcelona, la creació de tres noves diòcesis: Barcelona, Sant Feliu de Llobregat i Terrassa. La nova diòcesi de Sant Feliu de Llobregat està formada per nou arxiprestats i dues vicaries: Vicaria del Llobregat que agrupa els arxiprestats de Bruguers, Montserrat, Sant Boi de Llobregat, Sant Feliu de Llobregat i Sant Vicenç dels Horts, i la Vicaria del Penedès – Anoia – Garraf amb els arxiprestats d'Anoia, Garraf, Piera-Capellades i Vilafranca del Penedès. El bisbe titular de la diòcesi de Sant Feliu de Llobregat és monsenyor Agustí Cortés Soriano que va iniciar el seu ministeri episcopal el 12 de setembre de 2004.

La primera visita pastoral del bisbe Agustí a la parròquia de Santa Maria de la Geltrú de Vilanova i la Geltrú va ser diumenge 17 de novembre de 2008.

Beneficis

1413. Capellania de la Mare de Déu. Fundada per Bernat Maleri, rector, en la visita pastoral d'aquell any¹³.

1413. Benefici de sant Esteve fundat per Ramon Manresa a la visita pastoral de l'any 1413¹⁴.

---

¹⁰ ADV V.P. 1-2, fol. 1 v; M-N 7.

¹¹ ADB. V.P. 1-2, fol. 32; M-N 18.

¹² ADB. V.P. 2, fol. 5v; M-N42.

¹³ ADB. Campillo, v. IV, 320

¹⁴ ADB. Campillo, v. IV, 323

1864. Benefici de la Immaculada Concepció de la Mare de Déu fundat per Salvador Tomàs i Bertran, prevere, l'any 1864¹⁵.

1865. Benefici de la Concepció de la Mare de la Mare de Déu i de sant Lluís fundat per Maria Antònia Domènech i Fontanals¹⁶.

Rectorologi

1309	Jaume Salzet
1315	Nicolau de Sales
1315 – 1318	Bartomeu de Tesera
1318 – 1320	Berenguer de Argilaguers
1320 – 1340	Bernat Gassó
1340 – 1341	Arnau Carró
1341	Guillem Rovira
1348	Bernat Carbó
1348 – 1352	Berenguer Grametge
1352 – 1356	Berenguer Rubí
1356 – 1366	Francesc Anglés
1366 – 1381	Bernat Maler
1381 – 1421	Berenguer Dolcet
1421 – 1438	Pere Armenter
1438 – 1444	Pere Tomàs
1444 – 1450	Jaume Català
1450 – 1476	Bartomeu Margall
1476 – 1487	Lluís Sonet
1487 – 1488	Francesc Miquel
1488 – 1499	Bartomeu Margall
1489 – 1490	Galceran Albanell
1490 – 1491	Jeroni Albanell
1491 – 1492	Garceran Albanell
1492 – 1493	Jaume Busquets
1493 – 1501	Bartomeu Rossell
1501 – 1511	Bartomeu Ripoll
1511 – 1519	Miquel Ripoll
1519 – 1520	Joan Ferris
1520 – 1534	Pere Jordà
1534	Pere Dorcios
1537	Francesc Fluvià
1537 – 1545	Francesc Ferrer
1545 – 1559	Miquel Despalau
1559 – 1565	Galceran Despalau
1565 – 1566	Pere Aguilar
1566 – 1567	Frederic Despalau
1567 – 1577	Francesc Reyner
1577 – 1614	Joan Guardiola
1614	Francesc Guardiola
1667	Pere Borcadell

---

¹⁵ ADB. Campillo, v. IV, 326

¹⁶ ADB. Campillo, v. IV, 322

1667 – 1701	Joan Comas
1701 – 1703	Dídac Rovira
1703 – 1712	Ignasi Ballester
1712 – 1715	Pau Puig
1715 – 1730	Josep Minovas
1730 – 1784	Antoni Ucax
1784 – 1846	Antoni Colí
1846 – 1853	Sever Perarnau
1853 – 1865	Joan Pedrals
1865	Pere Palau

[...]

1939 – 1942	Joan Fortuny Vilella	Administrador
1939 – 1943	Francisco Pujol Freixas	Vicari
1942 – 1966	Jaime Coll Soler	Administrador
1943 – 1948	Ignasi Vilanova Puig	Vicari
1948 – 1950	Pedro Brosa Rocabert	Vicari
1950 – 1951	Leandro Casamor Prat	Vicari
1951 – 1953	José Antonio de Peray Batlle	Vicari
1957 – 1957	Joan Barcon Prevosti	Vicari
1957 – 1959	Jordi Mas Castells	Vicari
1959 – 1961	Juan Ballús Bellalta	Vicari
1961 – 1963	José Faus Beltran	Vicari
1963 – 1965	Manuel Claret Nonell	Vicari
1966 – 2000	Pere Sitjà Clapés	Rector
2000 – 2013	Manuel Roig Cisteré	Rector
2013	Pere Milà Vidal	Rector

Abreviatures

ADB Arxiu Diocesà de Barcelona
V.P. Visites pastorals

Bibliografia

Campillo i Mateu, Antoni, (Barcelona, 1698 – Barcelona, 1779), *Speculum Titulorum Ecclesiasticorum*, [Barcelona : Arxiu Diocesà de Barcelona], [1775]

Martí i Bonet, Josep M^a, canonge, Leandro Niqui, canonge; amb la col·laboració de Mn. Ignasi Marqués i la Sra. Joana Alarcon. *Glossa a Ponç de Gualba : visites pastorals (1303-1330)*. Barcelona : [s.e.], 2017.

Martí i Bonet, Josep, *Speculum Novum Titulorum Ecclesiae Barchinonensis*, V. III. Bisbat de Sant Feliu de Llobregat. [Barcelona : Arxiu Diocesà de Barcelona], 2007.

Martinell, César, *Arquitectura i escultura barroques a Catalunya : els precedents, el primer barroc (1600-1700)*, Monumenta Cataloniae, X. Barcelona : Alpha, 1959.

Mas, Josep. *Notes històriques del Bisbat de Barcelona (Barcelona 1906-1921)* [Barcelona] Establiment tipogràfic de J. Vives, 1921. 13 volums.

Nogué i Almirall, Núria, *El retaule major de la Geltrú*. [s.l. : s.n.], 1993 (Vilafranca : G. de Foix)

Vicente i Ibáñez, Joaquim, *Els artífexs del retaule de Santa Maria de la Geltrú*. Vilanova i la Geltrú Cercle Catòlic, 1992.

Recursos electrònics

Generalitat de Catalunya. Direcció General del Patrimoni Artístic i Arquitectònic.

Dins: <http://extranet.cultura.gencat.cat/eGIPCI>

Inventari del Patrimoni històric, arquitectònic i ambiental de Vilanova i la Geltrú.

Dins: [http:// www.diba.cat](http://www.diba.cat)